

ירמיהו כג

1) רד"ק

(א) הוי רועים - אמר על מלכי יהודה הרעים אמר להם הוי אתם מאבדים ומפיצים את צאן מרעיתי כלו' שאני הייתי רוע' אותם כשהיו שומעים לקולי ואחר שהייתם אתם רועים אותם נהגתם אותם בדרך רעה ואבדתם והפיצותם אותם בגלות:

2) אברבנאל

(ד) והקימותי עליהם רועים ורעום כי ישיב מלכיהם כבראשונה וירעו אותם כראוי, ואין ספק אצלי שההבטחה הזאת לא נאמרה על קבוץ בית שני אלא על הגאולה העתידה ויורה ע"ז מה דסמיך ליה הנה ימים באים נאם ה' והקימותי לדוד צמח צדיק וידוע שלא נתקיים זה בבית שני כי אז לא מלך ביניהם מלך מבית דוד אבל אמרו על קבוץ הגליות כולם ולכן אמר ולא ייראו עוד ולא יחתו ולא יפקדו. וראוי לתת לב לשלשת הגזרות האלה כי הנה ייראה שענין כולם אחד אבל הם נאמרו למעט ענין בית שני לפי שאז היו נכנעים פעם לפרס פעם ליון ופעם לרומיים היו מפני זה תמיד ביראה ולכן אמר כאן ולא ייראו עוד ר"ל שבגאולה העתידה לא ייראו ולא יפחדו לא מפרס ולא מיון ולא מרומי כמו שהיה אז, גם שבבית שני היה להם בושט ומחתה רבה מאשר לא היה ביניהם לא ארון ולא כרובים לא נבואה ולא אורים ותומים ולא אש יורד מן השמים לזבחייהם אמנם לעת"ל יעד שלא יחתו כי ישובו ביניהם כל הקדושות ההמה כימי עולם וכשנים קדמוניות, גם בבית שני לא שבו הגולים כולם כי הנה י' השבטים לא חזרו עוד ומבני יהודה לא שבו אותם שהיו בארצות המערבה כולם ולא גם אותם שהיו בעמון ומואב ומצרים כמו שזכר יוסף בן גוריון וגם מגלות בבל לא שבו כ"א מעט מזער מדלת העם ועז"א כאן ולא יפקדו נאם ה' ר"ל לא יחסרו מלבוא כמו שחסרו בבית שני. ומפני שעשה בזה ב' ייעודים א' בחזרת העם מגלותם וא' מחזרת המלכות בהם לכן הביא אח"ז ב' פרשיו' א' בייעוד המלכות וא' בייעוד גאולת העם, כי הנה בענין המלכות הודיע שיהיה מבית דוד וזרעו ימלוך על כולם וזהו

3) רש"י

(ה) והשכיל - ויללית:

4) רמב"ם הלכות מלכים פרק יא

(ד) ואם יעמוד מלך מבית דוד הוגה בתורה ועוסק במצות כדוד אביו כפי תורה שבכתב ושבעל פה ויכוף כל ישראל לילך בה ולחזק בדקה וילחם מלחמות ה' הרי זה בחזקת שהוא משיח אם עשה והצליח ובנה מקדש במקומו וקבץ נדחי ישראל הרי זה משיח בודאי ויתקן את העולם כולו לעבוד את ה' ביחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד:

5) בבא בתרא עה:

(וא"ר) שמואל בר נחמני א"ר יוחנן [א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן] ג' נקראו על שמו של הקב"ה ואלו הן צדיקים ומשיח וירושלים צדיקים הא דאמרן משיח דכתיב וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו ירושלים דכתיב סביב שמונה עשר אלף ושם העיר מיום ה' שמה אל תקרי שמה אלא שמה

מהרש"א

ג' דברים נקראים על שמו של הקב"ה. יראה מדלא קאמר נקראו בשמו של הקב"ה אלא נקראו על שמו של הקב"ה משמע דשם של הקב"ה יהיה בהם שם לווי במשיח משיח ה' בירושלים עיר ה' וכן בצדיק צדיק לה' וכן במשיח שאמר יקראו לו ה' צדקנו ר"ל שהוא צדיק לה' וכמ"ש לעיל בצדיקים שיקראו להן כן על שם שכל מעשיהם לשם שמים וכן הוא במשיח ע"ש שכל מעשיו יהיו לש"ש וכן בירושלים לעתיד שלא יהיו מזומנין לה אלא אותן שכל מעשיהם לש"ש כמ"ש לעיל ופירוש הכתוב ושם העיר יהיה מיום בנינה לעתיד יהיה שמה ה':

6) אברבנאל פסוק ו'

והיותר נכון בעיני הוא שלא אמר הנביא שיהיה שם המשיח לא ה' צדקנו ולא צדקנו בלבד אבל שיהיה שמו צמח צדיק כמ"ש, ועל אותו שם אמר וזה שמו ר"ל צמח דוד אשר יקראהו ה' צבאות שהוא צדקנו כי הוא יקראהו בשם ה' ר"ל צמח צדיק.

7) ברכות יב:

אמר להם בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח והלא כבר נאמר הנה ימים באים נאם ה' ולא יאמרו עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל מארץ צפונה ומכל הארצות אשר הדחתים שם אמרו לו לא שתעקר יציאת מצרים ממקומה אלא שתהא שעבוד מלכות עיקר ויציאת מצרים טפל לו

8) עין איה שם

א"ל בן זומא לחכמים וכי מזכירין יציאת מצרים לימות המשיח כו' אלא שתהא שיעבוד מלכות עיקר ויציאת מצרים טפל לו. ביציאת מצרים זכו ישראל לחירותם, דהיינו שלמות עצמם, אבל את השלמות הכללי של המין האנושי ישלימו בימות המשיח. וע"י פיזורם הקודם דוקא, שע"י הפיזור החל שם ד' להודע בעולם אבל לא נגמרה דעת ד' וא"א שתגמר בעולם כ"א בהרמת קרנם של ישראל. ע"כ בהיות השלימות האנושי הכללי באה על ידינו לימות המשיח, שאז נתרוםם באמת להיות ממלכת כהנים, אז יהי' שיעבוד מלכות עיקר המטרה והשלמות הלאומי הפרטי טפלה לו במעשה, שכבר לא נהי' נצרכים לכוין פני המעשים להשלמות הפרטי שלנו, שנזכה בו כבר בשלימותו ולא נהי' נצרכים לאמצעיים לו, אבל ההשתדלות המעשית העיקרית תהי' למגמת התיקון הכללי. ובאשר א"א שימשך התיקון הכללי כ"א ע"י מעשה התורה והמצות שבישראל, תהי' מגמת המעשים בעיקרם לצורך כלל האנושיות, ובדרך טפל להרים השלמות של כל הפרט של ישראל, שנמשך מיציאת מצרים. מפני ששלמות עצמם תעלה ג"כ מאילי' ע"י אור ד'.

9) אברבנאל

(ח) אלא חי ה' אשר העלה ואשר הביא את זרע בית ישראל שהם י' השבטים מארץ צפון אשר הגלו שם, וכן בני יהודה ובנימן מכל הארצות אשר נדחו שמה, והתבונן כי בענין גאולת מצרים אמר בלבד אשר העלה וכגאולה העתידה אמר אשר העלה ואשר הביא, שהנה היה זה לפי שגאול' מצרים לא היתה כ"כ עצומה לפי שהיו בני' מקובצים כולם במקום א' ולכן אמר בלבד אשר העלה והגאול' העתידה תהיה יותר מופלגת לפי שהם מפוזרים בכל העולם ולרמוז לזה אמר בה אשר העלה ואשר הביא. והפ' האלה כבר נאמרו למעלה פ"א ונזכר כאן שנית כפי צורך הדרוש שהיה מדבר בו:

10) רמב"ן שמות יב פסוק א'

וכבר הזכירו רבותינו זה הענין, ואמרו שמות חדשים עלו עמנו מבבל (ירושלמי ר"ה א ב, ב"ר מח ט), כי מתחלה לא היו להם שמות אצלנו, והסבה בזה, כי מתחלה היה מניינם זכר ליציאת מצרים, אבל כאשר עלינו מבבל ונתקיים מה שאמר הכתוב (ירמיה טז יד-טו) ולא יאמר עוד חי ה' אשר העלה את בני ישראל מארץ מצרים כי אם חי ה' אשר העלה ואשר הביא את בני ישראל מארץ צפון, חזרנו לקרא החדשים בשם שנקראים בארץ בבל, להזכיר כי שם עמדנו ומשם העלנו הש"י כי אלה השמות ניסן אייר וזולתם שמות פרסיים, ולא ימצא רק בספרי נביאי בבל (זכריה א ז, עזרא ו טו, נחמיה א א) ובמגילת אסתר (ג ז) ולכן אמר הכתוב בחדש הראשון הוא חדש ניסן, כמו הפיל פור הוא הגורל (שם) ועוד היום הגויים בארצות פרס ומדי כך הם קוראים אותם ניסן ותשרי וכלם כמונו והנה נזכיר בחדשים הגאולה השנית כאשר עשינו עד הנה בראשונה:

11) אברבנאל

(כט) הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע ואמרו חכמים ז"ל (ברכות נה, א) וכי מה ענין בר ותבן אצל החלום א"ר יוחנן כשם שא"א לבר בלא תבן כך א"א לחלום בלא דברים בטלים, וענין זה שעם היות החלום הנבואי והפשוט האנושי מטבע אחד במה ששניהם פעולות דמיוניות הנה הם נבדלים בעצמם שהנבואי הוא כבר הנקי מלא מקשיי מאכל הבעלי שכל והחלום הפשוט האנושי הוא כתבן הנולד עם הבר שהוא גדול ורך והוא מאכל הבהמות. ואמנם במה יכיר ויבדיל האדם החולם אם חלומו פשוט אנושי או אם הוא נבואי כתב הרב המורה בפרק מ"ה ח"ב שהנבואה תודיע לנביא שהיא נבואה, וכבר טעו אנשים חכמים בהבנת זה המאמר בחשבם שהיה כונת הרב שהחלום הנבואי יודיעו בו לנביא החולם שהוא נבואה, ואין הדבר כן כי מי המונע שיחלום אדם בחלום הפשוט כאילו איש או מלאך אומר אליו דע שאין זו נבואה או דע שהיא נבואה, אבל אמיתת זה הוא שהאות העצמי בזה הוא חוזק ההרגש בדמיון בעת הנבואה כי כמו שבהיות האדם ער ירגיש במה שיראה בחושו הרגש עצום על מה שידמה ויחשוב בדמיונו אשר מפני זה ידע שהוא מרגיש בחושו לא מדמה בדמיונו כשהוא ער ואינו ישן, כך יש יתרון גדול מופלג להרגש הדמיון הנבואי בחלום של נבואה על הרגש הדמיון הבלתי נבואי בעת החלום הפשוט כי כמו שיבדיל האדם ביקיצתו מהדבר המוחש למדומה כן יבדל הנביא בהיותו ישן בין החלום הנבואי לאשר אינו נבואי הכל כפי חוזק ההרגש בדבר המושג וחולשתו, ועל זה באמת אמר הרב המורה שהנבואה תודיע שהיא נבואה רוצה לומר שבחוזק ויתרון הרגשתה תודיע לנביא שהיא נבואה בענין שלא יספק כלל בענינה, ועל זה אמר כאן הלא כה דברי כאש וכפטיש יפוצץ סלע להגיד שהיתה הנבואה כאש השרוף וכפטיש החזק שיפוצץ הסלע כן הרוח הנבואי בחוזק הרגשו והפלגת התפעלותו בלב הנביא הוא כדבר השרוף ומפצץ אותו וזה אם בשינה בעת הנבואה ואם אחר כך ביקיצתו מהחלום הנבואי ההוא אמנם החלומות שאינם נבואיים הם מחשבות חלושות דקות שדופות קדים וכמו שאמר והיה כאשר יחלום הרעב אוכל והקיץ וריקה בנפשו, ומסכים לזה אמר ירמיהו ותהי בלבי כאש בוערת וגומר, הנה התבארה חכמת זה המשל, והותרה בזה השאלה החמשתית: